

הלכות דברים הנוהגים בסעודה סימן קע

באר הגולה עג

ר שם ש שם וזליו
צ"ת ת מהדרין כ"ג
ב בכות מ"ה
א אמות מ"ס
מקמא דמסכת פמיר

יאחזגו בידו עד שיקבא השמש ויתגנו לו: יח והנכנס לסעודה (לט) לא יקח חלקו ויתגנו לשמש, שמה יארע דבר קלקול בסעודה, אלא יקחנו ויניחנו ואחר-כך יתגנו לו: יט *ואורחים הנכנסין אצל בעל-הבית (מ) אינם רשאים לטל מלפניהם ולתן לבנו (מא) או (נו) לעבדו של בעל-הבית, אלא-אם-כן נטלו רשות מבעל-הבית: כ הנקיי הדעת שבירושלים (מב) *לא היו מסבין בסעודה אלא-אם-כן יודעים מי מסב (טו) עמהם, מפני שגנאי הוא לתלמיד-הכם לישוב אצל עמי-הארץ בסעודה: כא *השמש שהיה משמש על שנים, הרי זה אוכל עמהם (מג) אף-על-פי שלא נתנו לו (יז) רשות. היה משמש על שלשה, אינו אוכל עמהם אלא-אם-כן נתנו לו רשות: כב אחר ששתית ונשאר זין בכוס לשתיית חברך,

באר היטב

בע"כ נזמות מחמת מאוס. וט"ז כתב: אני ראיתי בצנאת ר"א הגדול שמתהיר מאד שלא לשנות ממה ששיר חברו, כי שמה יש לו חלי בתוך גופו ויצא רוח מפיו לאתו שירו, ע"ש: (טו) לעבדו. ולשמש המשמש בסעודה שרי, נש"ל פג"ה ס"ך. והבאר היטב אשר לפני העתיק עוד משמו: וה"ה לאחר שנתן ללך א' חלקו, ע"ש, והעפתי אחריו בש"ע א"ע ס"ו כח ס"ק לב ונתפתי עפ"י קשתי ב"ש רק כמו שהעפתי כאן ולא יותר, ונ"ל שלשון הש"ז אטעיתה, שקבת בסעודה יח ס"ק ט אצ"צ להמתין רק עד אחר שניתי ללך א' חלקו כראוי, ע"ש, וסבר הבאר היטב אשר לפני דה"ה כאן נמי הדין כן ולא נק, ע"ש: (טו) עמהם. אפלו בסעודת מצוה, מט"מ [וענין כספר אליהו רבה שמוכיב בשם של"ה כמה דיני מוסר בסעודה, וכתב שם בשם רוקח: דרך ארץ לא יאכל אדם מעמדו ולא ישקה מעמדו ולא יקנה הקצרה כו' ולא יעמד מיד אחר הסעודה, ולכל מין מאכל ישקה אחריו כשעור ברכה אחרונה שלו. איתא במסכת דרך ארץ: לא ישתמח אדם בין הבוכים ולא יכבה בין השמחים, ולא יהיה ער בין הלוגנים ולא ילש בין הערים, ולא יושב בין העומדים ולא עומד בין הישבים: קללו של דבר, אל ישנה אדם דעתו מדעת חברו ובגידאדם. ולא יישן אחר אכילה מיד. וענין ברמב"ם הלכות דעות שהארץ בדרבים אלו והנהגתן: (יז) רשות. מפני שזמן עמהם, מפילא אם אוכלין מידי דאין מזמנין עליו אז לו לאכל בלא רשות, ט"ז:

משנה ברורה

השלחן כוס ריקם [לבוש³⁰]: יח (לט) לא יקח חלקו וכו'. הב"ח פרש השעם, שגראה שחלקו בוניה בעיניו ולא חפץ בה ומסרה לשמש, ולכן יניחנה לפניו, דמראה שמקבל בעיניו, אלא דלפי שאין צריך לאכל מסרה לבסוף לשמש; ומה שקבת המחבר "דבר קלקול" רוצה לומר, שעל-דיניה יוכל לבוא לידי קטטה הבעל-הבית עם האורח. ולבוש פרש כפשוטו, דלפיכך לא יתגנו תכף להשמש, שמה יהיה קלקול בסעודה ויצטרף לחלק הזה לחלק השאר המסבין, אלא יניחנו עד אחר הסעודה ואחר כך יתן לו. וכבת הש"ז, דלפי זה אין צריך להמתין רק עד אחר שניתי לכל אחד חלקו כראוי. כתב מגן-אברכים: כשעושה סעודה, דרך ארץ להשקות בעצמו למסבין, כדאיתא בקדושין ל"ב: יט (מ) אינם רשאים וכו'. הוא מתקן חכמים מפני מעשה שהיה, כדאיתא בחילין צ"ד, מעשה באדם אחד שזמן שלשה אורחים בשני בצרת ולא היה לו להניח לפניהם אלא כשלש ביצים; בא בנו של בעל-הבית, נטל אחד מהן חלקו ונתן לו, וכן שני וכן שלישי; בא אביו של תינוק, מצאו שמחזיק אחד בפיו ושמים בידו, חבטו בקרקע ומת; בין שראתה אמו, עלתה לגג ונפלה ומתה, אף הוא עלה לגג ונפל ומת, ענין שם. וכתבו הפג"ח אברכה ואלהי רבה, דדוקא בכהאי גוונא דש"ס שהיתה סעודה ממצמת ומחבב"ש בעל-הבית כשיחסר להם³¹, אבל אם יש הרבה על השלחן שלא יחסר על-ידי זה, רשאים לתן להם; ולפי זה כל-שכן אם כבר כלו לאכל ונשתמרו, מתר לתן להם מהשירים, ובספר שמן-רוקח חובך בכל זה להחמיר: (מא) או לעבדו. (לב) יש אומרים דדוקא לעבדו אסור, אבל לשמש המשמש בסעודה שרי, (לג) ויש אומרים דאף לשמש אסור³²): כ (מב) לא היו מסבין וכו'. אפלו בסעודת מצוה [אחרונים]: וענין בבאר הלכה: כא (מג) אף-על-פי וכו'. דמסתמא נתרצו לזה שיאכל עמהם מעט משלהם כדי שיהיה להם זמון על-ידי זה, ומפילא אם אוכלין מידי דאין מזמנין עליו אין לו לאכל בלא רשות. וכתב האליה רבה, דאפשר דהוא הדין אם היו האוכלין תושעה [דבר שזמנין על זה], יכול העשירי גם-כן לאכל בלא רשות, דמסתמא ניחא להו כדי שיהיה

שער הציור

וענין בלקח-חמדות שדעתו זהה הסעף מדי בלי מתקנת דסעף כב, אבל במתנתא שרי. וענין כספר מאמר-מרכי שפעוד דאפלו אם חברו לוקח מעצמו, צריך גם-כן לעשות המתקנת המבאר בסעף כב, ענין שם: (לא) רש"ל, ובדמשמע לעיל בסעף יח דעל-כל-קנים לאחי שתינו מטר לתן לשמש, וכן כתב הפרישה, ענין שם: (לב) שני נקטת הגדולה. ומהיה דסעף יח מירי כשקבר שבע האורח, או שהיה הרבה על השלחן, ובג"ל, או דמירי שאינו רוצה האורח לאכל קלל, ובגוון זה אפשר דלא תקנו קלל, ומתשב הענין גם אלקא דשמך-רוקח בע"ל:

דכנו הגדול או אחד מהגדולים של בני הבית כע"כ מקרי לענין זה, וכן משמע בסוף פרק כ"צ, ע"ש, וגם כתב שאם האורח נוהג איהו פרישות דברך שעושה משום סוף-אסור אינו מחויב לשמע לבעל-הבית לעבדו, אבל בפרישות בעלמא טוב לגבר להחמיר מעשיו, ועל זה נאמר: אמתלו קמם לכבי מקבר בימי, ענין שם:

שער תשובה

אין צריך לשנותו בכך, כי אין זה כבודו לילך לשנקים²⁹, והעתיקו הפג"ח אברכה, וענין שם עוד באור: * אורחים הנכנסים וכו'. ענין במשנה ברורה השעם, דעל-ידי זה מחבב"ש בעל-הבית כשיחסר להם. כתב כספר תוספות-ירושלים: איתא בירושלמי ברכות (פ"ו ה"ו) אין רשות לאורח לכנס אחר ג' פרקאות, ענין שם כפרוש בעל ספר חרדים. ולא יפה הם עושים הבאים לסעודת מילה ונשואין וכו' בסוף הסעודה, דפעמים אין לבעל-הבית מה לתן לפניהם ונמצא מחבב"ש: * לא היו מסבין וכו'. ענין במשנה ברורה בשם אחרונים, והוא נובע מספר מטה-משה, *לא ידעתי מקורו, וגם אין העולם נהנין כזה קלל, ומתש"ס שליחי פרק ביצה מברכין דאיתא שם: דלקא אתי לאמשוכי בתורהו, גם-כן אין ראיה כלל, דאפשר דלא שיקא אלא בסעודת רשות, מה שאין כן בסעודה שהיא של מצוה, אפשר דעל זה שיק מה שאמרו חז"ל: מצוה בעדנא דעסיק בה מגני [מן הסיורין] וצילי [מן החטא]. ונראה לי, שאפלו לדידה, אם יכול להיות חולצה ממה שהתלמיד-הכם מסב שמה, כגון מה שנוהגין בזמננו בחבורה של מבני אורחים או אורחים אורחים חסדים וכו', שישוין סעודה כזמן המתיר להם, וממה שהתלמיד-הכם יתנה או ביניהם יתנוק על-ידיהו הדבר יותר ויותר, אין שום חשש בדבר, ואדרבה, כבוד התורה הוא לשמרוהיה מתחזקת. ועוד אפשר, דאפלו לדידה אינו אסור אלא-אם-כן יושב עמהם בחבורתם דנאי הוא לו, אבל כשהתלמיד-הכם יושב בחבורה של איזה לומדים היושבים סביביו, אף שבסעודה ההיא יש הרבה עמ"י הארץ גם-כן [וא אפשר דהוא הדין כשיושב במקום מתיר בפני עצמו], לית ליה בה: והכי דנק לשון הש"ס: אלא-אם-כן יודעין מי מסב עמהם, דמשמע אצלם ממש, וכפרוש רש"י דגנאי לתלמידו חכמים לישוב אצל עמי-הארץ; וזכר לדבר, הא דאיתא במדרש על הפסוק "טוב אחרית דבר מאשבת", דרבי אליעזר ורבי יהושע הוו בסעודת מילה של אלישע כן אבריה, ואמרו: אינהו בדידהו ורצוהו לומר: שארי בגי'אדם ואנן בדידן, ענין שם במדרש:

* ענין תוספות פסחים קי"ד עמוד א ד"ה ואין, וצריך עיון

הלכות דברים הנוהגים בפעודה סימן קע קעא

(מד) קנח מקום נשיקת הפה משום מאוס, ולא תשפך משום כל תשחית, אבל אחר שתית מים שפך מהם (מה) דרך שם: הגה אחר כל אכילתך אכל מלח ולאחר כל שתיתך שתה מים, וכמו שיתבאר לקמן סימן קעט. ונראה לי, דוקא שלא היה מלח בפת או בפאכלים שאכל וכן שלא שתה משקה שישיש בו מים, אבל בלאו הכי ליכא למחש, וכן נוהגין שלא לזהר באכילת מלח ושתית מים אחר הפעודה מטעם שנתבאר:

קעא שלא לנהג בזיון באַקלין, וכו' ה' סעיפים:

א *עושה אדם (א) צרכיו (ב) בפת. והגוי מלי דלא ממאיס בה, (ג) אכל מידי דממאיס בה (ד) *לא. *הלכה אין מניחין עליו בשר חי, ואין מעבירין עליו (ה) כוס מלא, ואין סומכין בו הקערה (ו) *אם היא (ז) מלאה דבר שאם יפל על הפת ימאס. ואין נוטלין הנדים ביין, בין חי ובין מווג, אפלו נטילה (ח) שאינה צרף אכילה. (ט) ואין זורקין (י) הפת משום בזיון אַקלים. וקָשם שאין זורקין את הפת פה אין זורקין אַקלין (י) הנמאסים על-ידי זריקה, אכל מידי דלא ממאיס, (יא) כגון

באר היטב

(א) לא. ודבר שהוא צרף האדם או לרפואה, ליכא בזוי ומת, ומה"ט נוטלים לנדים במשקין אי ליכא מים, מ"א, ע"ש: (ב) הפת. אפלו לא ממאיס בקנה, ב"ח. כשרואים אכלים מנחים על הארץ אסור לילך

באור הלכה

* לא. עין משנה ברורה כמה שכתבנו: ודרך העולם לעשות כן וכו'. כן מוכח מסוגיא דמהו לפצע זיתים שהביא המגן-אברהם לקפוח שאסרו חז"ל. ואף המגן-אברהם שם תרץ משום דאפשר בבית, הוא דחוק, דהא מתר אדם לטוף בשמן ולא אסורין משום דאפשר בבית, ועל-כרחי דמשום שדרך העולם כן שרי, מה שאין כן בפציעת זיתים, אף שישיש בתוכן שמן, אין דרך העולם לטוף בפרות. ולפי כל זה אין לנו מקור לדרב"י המגן-אברהם שקטב דבר שהוא צרף האדם לית בה משום הפסד אַקלין, ואדרבה, המעין בדברי הפוסקים בסימן זה: וראה דאסור לטל ידים במשקה משום הפסד אַקלין, ולא בשופטני עסקין דיטל במשקה היכא דיש לו מים, ועל-כרחי דכל היכא דאין דרך העולם לעשות כן, יש בו משום הפסד אַקלין בכל גווי. ומה שהביא מהרמב"ם דלא אסור הפסד אַקלין כי אם דרך בזוי ובעיטה, המעין שם: וראה דנטילת ידים וכהאי גוונא שהאכלין נפסד מקרי דרך בזוי ובעיטה, ולפי דברינו אין לנו מקור שיהיה מתר לטל ידים בשאר משקין אפלו אי ליכא מים, וזאת הניש-אומרים שהביא המחבר בסימן קס סעיף יב, ועליו נמו המגן-אברהם, וכבר כתבנו שם בבאור הלכה שלא נמצא זה רק באור זרוע, ואף הוא לא כתב שם רק בדרך שפוא ומטעם אחר, דאפשר דלא תישנין להפסד אַקלין בשעת הדחק, וצריך עיון בכל זה: * הלכה אין מניחין עליו וכו'. והוא הדין על האכלין, דממאסי על-ידיה וראית בהו משום הפסד אַקלין. ועין ביונה דעה סוף סימן שנ דאסור לגרם לאַקלין שיאסרו בהנאה, כגון תלות על המתים דבר שישיש בהו אכל-נפש, דמפסידן על-ידיה, עין שם 10: * אם היא מלאה וכו'. עין במשנה ברורה. וראיתו בפרימקדים שקטב, ונראה לו דוקא לטמא הקערה שרי, וצריך אכילה היא ורצוה לומר, כשאתה מלאה, אבל לעשות בו מלאכה שאינה צרף אכילה כגון לסמך אינה דבר, אסור, דהוי כמו זריקה, עין שם; ולא נהירא, דאימא ברשבי"א דהניא דלשמאל שרי לסמך קערה ריקנית, עין שם:

א (א) צרכיו. ורצוה לומר, צרף תשמישיו, וכמו שיתבאר לקמיה: (ב) בפת. וכל-שכן בשאר אַקלין: (ג) אכל מידי דממאיס וכו'. ואפלו (ד) בשאר אַקלין גם-כן אסור: (ד) לא. ואם (ז) עושה לרפואה שרי אפלו ממאס בה, וכדלקמן בסימן שכתב סעיף כו, ואפלו בלא רפואה, אם הוא דבר שהוא צרף האדם (א) ודרך העולם לעשות בהאכל צרף זה, גם-כן שרי, ומטעם זה מוזלפין התקעע ביין וסכין הגוף ביין ושמן, כמבאר בגמרא בכמה דוכתי. אסור לפצע זיתים (ד) לטל לדין במים היצאים מהם [שחזקים הם ומעבירים את ההנאה], מפני שהזיתים נמאסים על-ידיה וראיתו ואיכא הפסד אַקלין [גמרא]: (ה) כוס מלא. שקרוב (ו) הדבר שישיש עליו וימאס: (ו) אם היא וכו'. וגם-כן

(ז) וכל-שכן אם הקערה בתחתיתו אינו נקי וימאס הפת על-ידי זה: (ז) מלאה וכו'. אבל כשאינה מלאה שרי לסמך אף דמשתמש בפת, דעושה אדם כל צרכיו בפת, וכנ"ל, והוא הדין דמתר לכסות בו פלי. [טור]: (ח) שאינה צרף אכילה. דאלו בנטילה לאכילה בלאו הכי אסור לכמה פוסקים [עין בסימן קס סעיף יב], דאין נטילה אלא במים, אלא אף כזה שאינה צרף אכילה אסור, משום בזיון הדין, והוא הדין בשאר משקין אסור. ובשעת הדחק, עין לעיל בסימן קס סוף סעיף יב ובבאור הלכה שם: (ט) ואין זורקין הפת. ומבאר בבית-יוסף ושארי פוסקים דפת חשיבא טפי משאר אַקלין, ובדידה אסור אפלו אם לא נמאס על-ידי זריקה, כגון שזורקו על-גבי מקום נקי, דלזול הוא לפת: (י) הנמאסים על-ידי זריקה. כגון (ט) תאנים וכדומה שנתבשרו כל צרכן, שהם רכים (י) ומתמעכים על-ידי זריקה ונמאסים: (יא) כגון אגוזים וכו'. שהם קשים ואינם מתמעכים; (יב) ומרי

שער הציון

(א) מבאר בפוסקים: (ב) מגן-אברהם: (ג) עין באור הלכה: (ד) העפתתי פרוש הרי"ף והרא"ש שם ובפרק שלשה שאכלו והשמתתי פרוש רש"י [שמכביאו המגן-אברהם] שפרש בונת השי"ט דאסור לפצע זיתים על הפלע כדי למתק מרייותו, משום דהרבה ראשונים חולקים עליו [הלא הפה הנקב"ן והרשבי"א וחרושי' הדין בשם הרא"ה ורשבי"א ומאירי ותלמידיו רבנו יונה] וסביבא להו דאין בזוי אַקלין כמה שפיעשה להקשר האכל עצמו, ומגן-אברהם בודאי לא ראם ולפיכך משונה לה בפלגמא: (ה) הניא"ה בהלכות הרי"ף: (ו) הניא"ה [וכן כתב רבנו יונה פרוש הבריתא] וריא"ז בהלכותיו ובישיבה מקבצת דהשעם שפוא ישיפה, וכן כתב במאמר-מרדכי: (ז) עין בב"ח: (ח) בין דהשעם משום דממאס, וזה שכן אפלו בשאר משקין: (ט) רש"י, והובא בבית-יוסף: (י) ורצוה לומר, אפלו זורקין במקום נקי אסור: (יב) בית-יוסף:

הלכות דברים הנוהגים בפעודה סימן קעא

ביאורים ומוספים

[משנב ס"ק מה]

כדי לשטף הרק שנגע דרך שם³³ וכו', יזהר מאד שלא ללכל לב בהמה חיה ועוף³⁴ וכו', ולהקרות את גופו מן עבודת הנפש³⁵.
33 מזה הוכיח בשו"ת מהרש"ם (ח"ג סי' שעה), שאין איסור 'בל תשחית' נוהג באיבוד מים. ובספר עץ השדה (פ"ט ס"ק יד) הביא שיש אומרים שאין היתר לשפוך מים אלא כשיש סיבה לעשות כן, כגון שרוצה לנקות את הרק וכו', אבל בלאו הכי איסור לשפוך מים לחינם.

34 וגשים, כתב החוות דעת (יו"ד סי' עב חידושים ס"ק ב) שיכולות לאכול לב, שענין שחכה נאמר רק לגבי זכרים.

35 והאוכל ושותה בימי נערותו באופן של זליה וסביאה, כתב לעיל (סי' קנו ס"ק ד) שהרי הוא עובר בלא תעשה, שנאמר 'לא תאכלו על הדם', רצה לומר לא תאכל אכילה המביאה לשפיכת דם, והוא אכילת סורר ומורה שחייבה עליה התורה מיתה. והוסיף, שאף לאחר ימי הנערות, שלא חייבה התורה מיתה על אכילה כזו, מימי מגונה הדבר ומכוער ביותר, כדכתיב 'ואמר אל זקני עירו בננו זה וגו' זלל וסובא', ונאמר בקבלה 'אל תהי בטובאי יין בוללי בשר למו', ולדעת הרמב"ם נכלל כל זה במצות עשה של 'קדושים תהיו'.

ואנשי מעשה, כתב לקמן (סי' רלא ס"ק ה) שהיו נוהגים לומר קודם האכילה 'העני רוצה לאכול ולשתות כדי שאהיה בריא וחוק לעבודת השם יתברך', וראה מה שכתבנו שם.

ולגבי הרוצה שיתכפרו עונותיו, כתב לקמן (סי' תקעא ס"ק ב) בשם ספרי המוסר, שאם מושך את ידו מן המאכל באמצע אכילתו, בעוד שהוא מתאוה לאכול, נחשב הדבר כסיגוף, ומתכפרים עונותיו.

סימן קעא

שלא לנהג בזיון באכלין

[משנב ס"ק ז]

וכדלקמן בסימן שכח סעיף כ"ו וכו', ודרך העולם לעשות בהאכל צרך זה, גם-כן שרין³⁶ וכו', וסכין הגוף בין ושמך, פמבאר בגמרא בכמה דוכתי³⁷.

1 שכתב השו"ע שם שאין נותנין יין לתוך העין בשבת, וביאר במשנב"ב שם (ס"ק סד) שזהו משום שכל עניני רפואה גזרו בהם חכמים משום שחיקת סממנים. ובמה שכתב השו"ע שם שאם אינו פותח וסוגר את העין מותר, כתב במשנב"ב שם (ס"ק סו) שהוא משום שאומרים שעשה כן לרחיצה בעלמא. ומוכח שבאופן שאין בו משום איסור רפואה בשבת הרי זה מותר, ואין חוששים בזה לבזיון אוכלים.

2 ולגבי טעימת התבשיל, כתב לקמן (סי' רי ס"ק יז) שמותר לפלוטו אחר טעימתו, ומבואר שאינו צריך לבלועו משום הפסד אוכלים. אמנם לגבי קינוח הפה בין אכילת גבינה לבשר, שכתב השו"ע (יו"ד סי' פט ס"ב) שצריך ללעוס ביניהם דבר מאכל, כתב הפתחי תשובה שם (ס"ק ה) שצריך לבלועו ולא לפלוטו, שאם לא כן איסור הדבר משום הפסד אוכלים.

3 ראה בשו"ע לקמן (סי' שכח סכ"ב), ובעוד מקומות.

ולגבי טיפת כלי זכוכית בשיבולת שועל כדי להצחירו, כתב לקמן (סי' שכח ס"ק לח) שהמהרי"ל היה אוסר, ואפשר שסבר שאין היתר אלא להדיח את הכלים בשבת שהיו נקיים, אבל לא להצחירם. ומשמע מדבריו, שעל כל פנים אין הדבר אסור משום בזיון

אוכלים. ושמה היתה רגילות לעשות כן [ובא"ר כאן (ס"ק ד) מבואר שאסור להצהיר בו משום בזיון אוכלין]. ואולי הטעם כמו שכתב בשעה"צ כאן (ס"ק כ) שחיתים אינן נחשבות כאוכל לענין זה [וכפי שכתב המאירי (ברכות ג, ב) שהוא משום שלא הוכנו החיטים לאכילה, שהרי לא נעשו קליות. וראה שעה"צ לקמן (סי' תקטז ס"ק ט) שבזמננו רוב השבולת שועל משמש למאכל בהמה].

ולתחוב ענפים בתוך בצק ופירות לצורך נוי, כתב הבן איש חי (שנה א פר' בחקותי אות טז) שאסור משום שהם נמאסים ומתקלקלים על ידי כך.

[משנב ס"ק ה]

שקרוב הדבר שיפסף עליו וימאס³⁸.

4 וכן לגבי חיתוך פרוסה, כתב לעיל (סי' קע ס"ק לד) שלא יפרסנה על גבי הקערה, שמה תיפול הפרוסה לתוך הקערה וימאס האוכל.

[משנב ס"ק ז]

והוא הדין דממך לכסות בו כלי³⁹.

5 וכן כיסוי וסתימת קדירה על ידי בצק, משמע בשו"ע לקמן (סי' שיח ס"ו) שמותר.

[משנב ס"ק ח]

ובשעת הדחק, עין לעיל בסימן קס סוף סעיף יב ובבאר הלכה שם⁴⁰.

6 שם (ס"ק סד) כתב, שלדינא יש להורות להחמיר שלא ליטול בין אפילו בשעת הדחק, אבל במי פירות יש להקל בשעת הדחק.

ולגבי מים אחרונים כתב לקמן (סי' קפא ס"ק כ) שאם אין לו מים אלא שאר משקים, מותר ליטול בהם משום שגם הם מנקים את היד מן הוזהמא כמו מים.

ומי סודה, כתב הגר"ח פ"ש שיינברג (חידושי בתרא) שהם בכלל שאר משקים, ואין ליטול בהם אלא אם כן עומדים בין כך לזריקה, שאז אין בהם הפסד, וכן משמע בשו"ת מהרש"ם (ח"ג סי' שעה).

ושיירי משקים שאין דרך בני אדם לשתותן ועומדים לזריקה, צידד הגר"ש אלישיב (עץ השדה סי' טז הע' יג וסי' יז הע' לז) שמותר ליטול בהם מים אחרונים, כיון שבכי האי גוונא אין להם חשיבות של משקים.

[משנב ס"ק ט]

דפת חשיבא טפי משאר אכלין⁴¹ וכו', על-גבי מקום נקי, דלזול הוא לפת⁴².

ז ומטעם זה, כתב בבאר היטב (סי' תלד ס"ק ה) בשם סדר היום שתיקנו לומר 'כל חמירא' בלשון ארמית, לפי שהלחם הוא עיקר חיות האדם ואין ראוי לזלול בכבודו, ולפיכך נתקן בלשון תרגום כדי שלא יבינו המזיקים והמקטרגים.

ולענין תליית פת מבואר בגמ' (פסחים קיא, ב) שהוא קשה לעניות. ומטעם זה כתב הבן איש חי (שנה ב פר' פינחס אות יב) לגבי פת שמניחים לצורך העירוב, שיש לתקן תיבה קטנה כדי להניח בתוכה את הפת, ולא לתלותה בכיס באוויר, והוסיף, שאפילו התולה פת על מנת ליבשה, שעושה כן לצורך הפת, קשה הדבר לעניות. וכן כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פ"ב תשובה יח) לענין תליית לחם בתוך תיק על גבי מתלה, שאין לעשות כן, ורק לגבי מלמד תינוקות או גנת התולים את התיק של הילדים יש להקל, מפני שאינם תולים את הפת של עצמם אלא של מישוהו אחר, ועיקר הקפידא היא על מי שתולה את פיתו. מאידך, דעת הגר"ש

מילואים

הלכות פציעת הפת סימן קסח

המשך מעמוד קודם

שבט הלוי (ח"ח סי' לב) שמתעילים הם לעשות את העיסה כפת הבאה בכיסנין, מפני שמ"מ יש טעם ניכר של מי הפירות בעיסה, ומה לי אם מברכים על המים 'בורא פרי העץ' או שמברכים עליהם 'שהכל'.

[משנ"ב ס"ק ז]

דאי לאו הכי הוי ליהם גמור(26).

(26) ואף שדינים של מי סחיטת פירות הוא כזועה בעלמא, כתב בשו"ת

הלכות דברים הנוהגים בפעודה סימן קסט קע

המשך מעמוד 142

הניתנים על רגליו. וביאר במשנ"ב שם (ס"ק כג), שהוא כדי שלא יאמרו שהוא כרות שפכה. עוד כתב שם (ס"ק כד), שאם קרה שנפלו ניצוצות על רגליו, מצוה לשפשפם.

[שעה"צ ס"ק ו]

הלא צריך לקרן אצור וצ"ר וגם פרפת-תקוון, וקשפי-רגלים על רגליו הלא אסור לקרן(8).

(8) ואם יש מי רגלים על רגליו אלא שמכוסים בבגדו, והבגד לא נרטב, כתב לעיל (סי' עח ס"ק ג) שאם שתנו באמצע קריאת שמע או תפילה, מותר לו להמשיך לאומרם.

בדין מי שנגע באמצע סעודה בזיעה, שלדעת המהרש"ל אינו צריך לברך על נטילת ידים, ואפילו אם עשה צרכיו באמצע סעדתו אינו צריך לברך, אלא אם כן הלך הפליג באמצע סעדתו, ויש הסוברים שצריך לברך. ולמעשה הכריע שם, שאם עשה צרכיו או שנגע במקום מטונף ממש או שהלך והפליג, צריך נטילת ידים בברכה. אבל אם נגע במקומות המכוסים או שהשתין אף ששפשף, צריך נטילת ידים כדין, אבל לא יברך.

[משנ"ב ס"ק ז]

שלא יקאה פירות שפכה, וכן"ל בסימן ג(7).

(7) שכתב השו"ע שם (סי"א) שלא ישתין מעומד, מפני הניצוצות

הלכות דברים הנוהגים בפעודה סימן קעא קעב

המשך מעמוד 146

שם פירושים, וליכא למיחש למידי. וכתב במשנ"ב שם (ס"ק ז), שכשנטולים את הידיים בכלי על השולחן כמנהגינו, לכולי עלמא צריך לנקות את הפירורים שמסביב. וראה מה שכתבנו שם.

[משנ"ב ס"ק י]

ששהם נכים ומתמזעים על-ידי זריקה ונמאצסים(9).

(9) ולגבי בשר, דעת הגרש"ז אויערבך (עץ השדה פ"ה הע' ד) שאם הוא מבושל אסור לזרקו משום שהוא נמאס בריקתו, אבל בשר צלוי מותר משום שאינו מתמעך.

[מה"ל ד"ה הלכן]

קגון לקלות על הפתים דבר שיש קהן אכל-נפש, דמקסדין על-ידי-נה, צ"ן שם(10).

(10) שם מבואר שעושים חופות לחתנים ולכלות, ותולים בהם דברים שלא הביאו אוכל נפש, אבל דברים שהביאו אוכל נפש אסור, מפני שנאסרים בהנאה.

ואף מאכלים האסורים בהנאה כגון ערלה וכלאי הכרם, כתב הפמ"ג (א"א ס"ק א) שמ"מ אסור להשליכם בדרך ביון, שאף שאין זה הפסד אוכלים, מ"מ נחשב כזוי אוכלים, ומצוה לשרפם אבל לא לבזותם. דעת הגרש"ז אויערבך (שש"כ פ"כ הע' צח), שיתכן שלא אסר הפמ"ג לבזות אוכלים האסורים בהנאה, אלא בערלה וכדו', אבל חמץ שהתורה ציותה להשביתו בכל דבר, ושורפים אותו בדרך ביון, מותר לבזותו.

המחמיר שלא למכור חמץ בעין ורצה לזרוק את החמץ שיש לו, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ט סי' קכ) שהואיל ואיסור 'בל תשחית' הותר מכללו במקום תועלת או מצוה, לכן במקום חומרא כגון זו אין לחוש משום 'בל תשחית'.

אויערבך (מאור השבת ח"ב פניני המאור סי' ל ס"ק ד) שיש להקל לתלות את התיק או השקית, כיון שאינו עושה זאת בדרך של בזיון. ונבמאור השבת (שם) הסתפק, שמא לא התיר הגרש"ז אויערבך את הדבר אלא אם כן תולה את הפת בתיק או בשקית העומדים לשימוש תדיר ונחשבים ככלי גמור, מה שאין כן בשקית ניילון חד פעמית, שיתכן שתלית לחם בתוכה נחשבת דרך בזיון.

(8) וכן לגבי פרוסת המוציא, כתב לעיל (סי' קסז ס"ק פח) שלא יזרקנה על השולחן לפני האורחים, אפילו אם לא נמאס המאכל על ידי הזריקה, ועוד כיון שהיא פרוסת המוציא נחשב בדין מצוה.

ולזרוק על חתן העולה לתורה מיני עגוות או ופלים בתוך שקית, דעת הגר"ש אלישיב (שיעורי מס' ברכות נ, ב, עמי תקעב) שאסור, מפני שדינים כפת לענין זה. ונבאמרי נעם (להגר"א, ברכות נ, ב) ובפני שלמה (שם) מבואר שאין לפת הבאה בכסנין חשיבות פת לענין זה, וראה רש"ש שם.

ופירושי פת שאין בהם כזית, כתב השו"ע לקמן (סי' קפ ס"ד) שמוותר לאבדם, אך מ"מ קשה לעניות. וכתב המשנ"ב שם (ס"ק י), שהיינו דוקא לדרוס עליהם שהוא בזוי גדול, אבל להשליכם למים אינו קשה לעניות, אפילו כשנאבדים על ידי זה, כיון שהם פחות מכזית. ובשם הברכי יוסף כתב שיש להחמיר בפירושים רבים המצטרפים לכזית. וראה מה שכתבנו שם.

וקודם שיטול ידיו למים אחרונים, כתב השו"ע שם (סי"א) שיש לכבד את הבית שלא ישארו שם פירורים וימאסו במים של הנטילה, שאף על פי שמוותר לאבד פירורים שאין בהם כזית, מ"מ יש לחוש שמא יהיה השמש עם הארץ ויניח גם פירורים שיש בהם כזית שאסור לאבדם ביד. עוד כתב שם, שעכשיו אין אנו נוהגים כך, מפני שאין אנו מסלקים את השולחן, ואנו נטילים הידיים חוץ לשולחן במקום שאין